

Круглий стіл
«Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року:
єдність у розвитку!»
20 червня 2019, НІСД

ПЕРСПЕКТИВНІ ЗАВДАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ЗМІЦНЕННІ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Заступник директора НІСД Я.Жаліло

Часто трапляється думка, що стратегія – це про те, як краще витратити кошти. Так, витратити кошти, не маючи стратегії, значить пускати гроші на вітер.

Проте стратегія - це насамперед про концепцію дій. Навіть найкраще бюджетне фінансування не зможе забезпечити реалізації й 10 % від завдань, які *мають* бути закладені до ДСРР. Значить, її треба орієнтувати на зміцнення спроможності регіонів – генерувати і притягувати кошти. А отже – бути конкурентоспроможними – в конкуренції як за власні ресурси, так і за зовнішні інвестиції.

Тому критерій ефективності управління регіональним розвитком зміщується з ефективного адміністрування бюджетних коштів до спроможності мобілізації місцевих ресурсів й досягнення «*дружності*» регіону до розвитку та інновацій.

В цьому контексті має будуватися візія ДСРР як управлінського документу, який має сприяти конкурентоспроможності регіонів. Що слугуватиме реалізації цієї візії?

1. Суб'єктне зміщення

Змінюється сама сутність регіону, який традиційно розглядався як об'єкт державної політики. Зміцнення спроможності регіональних спільнот самостійно та ефективно вирішувати значну частину проблем територіального розвитку посилює інклюзивність локальних економік, формує консолідовані інтереси територій, формує суспільний запит на встановлення прозорого зв'язку між результатами економічного розвитку регіону - й конкретними зрушеннями в якості життя людей та регіональної громади в цілому.

Отже, регіон стає суб'єктом – і ця суб'єктність може бути або перешкодою, або – важливою підмогою і регіонального, і загальнонаціонального розвитку.

Тому важливим стратегічним завданням є **формування позитивної регіональної ідентичності** – з урахуванням усіх ризиків, які несе в останнє десятиліття «перемішування» регіональних спільнот. Треба формувати нові чинники, завдяки яким людина відчуватиме свою єдність з територією, громадою, орієнтовану на міжпоколінську перспективу. І в цих чинниках – дуже велика частка економічної складової. По суті, регіональна ідентичність значною мірою перебирає на себе роль традиційних економіко-географічних чинників конкурентоспроможності регіонів, які втрачають значущість в умовах зростання мобільності ресурсів для просторового розвитку.

Фактично, йдеться про **реідентифікацію регіонів** з метою розширення доступних джерел зростання. А цьому слугуватиме здійснення на стратегічних засадах **капіталізації недокапіталізованих ресурсів** регіонів, **досягнення синергії** внутрішньорегіональної та міжрегіональної кооперації.

Потреба реідентифікації різко посилює важливість практичної реалізації *суб'єктності* стратегій розвитку регіонів – шляхом **інституційного забезпечення інклюзивності процесу стратегування регіонального розвитку**. Це мало б стати окремим стратегічним завданням – усталення механізмів виявлення та врахування інтересів громад, розвитку територій, налагодження взаємодії між громадами як на етапі формування, так і, головне, на етапі реалізації стратегії, забезпечення супроводу реалізації регіональних стратегій. Регіон має бути не пасивним реципієнтом положень державної стратегії, а співавтором її вироблення та реалізації.

Посилення суб'єктності розширює можливості підкріплення ефективного управління на регіональному рівні «знизу» - через реалізацію стратегічного завдання **поширення партнерства бізнесу та громад, еволюцію соціальної відповідальності бізнесу** до інвестицій у місцевий розвиток. На засадах партнерства вибудовується соціальний капітал регіону, який і є тим необхідним підґрунтям позитивної регіональної ідентичності.

2. Нові завдання

Формуються нові завдання, які мають бути пріоритетними у стратегуванні регіонального розвитку:

- **Секторальні реформи:** координація їх реалізації, залучення регіонального та місцевого рівня, використання потенціалу дієвості ОТГ. Участь Офісів реформ, Центрів розвитку місцевого самоврядування, АРР да АМР. Врахування регіонального виміру секторальних реформ, поряд з іншим, розширює функціональність самих ОТГ, наповнюючи децентралізацію новим змістом;
- **Стійкість на регіональному рівні** в контексті наявності постійного рівня загроз гібридного характеру – на основі стрес-тестування регіонів різних типів та макрорегіонів за різних викликів;
- **Переформатування регіональних та локальних ринків праці** в умовах їх тектонічних змін. І суть – не лише в тому що рівень профтехосвіти наразі спущено на місцевий рівень, а в тому, що людський капітал – утверджується в ролі головного ресурсу конкурентоспроможності регіону. Важливим є прогнозування та забезпечення пропозиції праці, партнерство з бізнесом у професійній підготовці, кооперування громад тощо;
- **Реалізація цілей сталого розвитку**, визначених Порядком денним ООН-2030, які мають виражений локалізований вимір. Цілі сталого розвитку конкретизують концептуальні засади інклюзивного розвитку територій шляхом визначення якісних підходів до забезпечення житлом та

відповідними послугами, мобільності населення, територіальної інтеграції, розвитку міст та їхньої ролі у згуртуванні спільнот тощо.

- **Реалізація потенціалу Угоди про Асоціацію з ЄС** та подальше просування шляхом євроінтеграції. Впровадження європейської моделі нової регіональної політики, розвиток транскордонної співпраці, насамперед – на базі єврорегіонів.

3. Нові інструменти управлінської ефективності

Має бути враховано необхідність зміцнення інституційного забезпечення ефективності реалізації ДСРР.

По-перше, треба конкретизувати, **хто буде суб'єктом реалізації ДСРР**. У найближчому періоді очікуємо зміну функцій обласного та районного рівнів – і має бути виписано ці функції, а також встановлено перехідні механізми.

По-друге, має бути застосовано **принцип комплементарності** реформ для взаємопідсилення їх ефекту, зміцнення згуртованості на регіональному рівні завдяки консолідації дій на різних напрямках.

По-третє, ми вступаємо в період мінливості еліт, непевної фаховості управлінців, посилення політичних впливів – щоб уникнути негативів для політики регіонального розвитку, її реалізацію слід максимально інституціалізувати – через громадські ради, агенції розвитку, дорадницькі структури. У сфері фінансового забезпечення ми обстоюємо ідею утворення ДФРР як відокремленого фінансового інституту та утворення муніципальних банків.

І останнє.

Важливо **виокремити макрорегіони зі специфічними характеристиками**, ризиками та потенціалом і визначити для них диференційовану політику, ставлячи відповідні цілі та застосовуючи адекватні інструменти. Зокрема, наразі варто виокремити три макрорегіони, які потребують специфічної інтегральної політики.

Схід України (насамперед Донецька та Луганська області). В цьому макрорегіоні внаслідок втрати контролю над значною частиною території відбулася різка зміна ресурсних потоків, що загострила хронічну проблему структурної інертності. Серед пріоритетів - структурна реабілітація та подолання кризи старопромисловості, підготовка до гармонійної реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Південь України. Низка регіонів Півдня втратила транзитний потенціал та перетворилася на «нове прикордоння». Це загострює ризики консервації їх традиційної проблеми слабкої секторальної диверсифікованості. Переорієнтація та зростання туристичних потоків після втрати Криму поставила цей макрорегіон на роздоріжжі між шансом диверсифікації регіональних економік і ризиком відтворення кримської «шалманності». Потрібне переосмислення бачення розвитку Півдня України, зокрема з інтегральним ефективним використанням морського потенціалу.

Захід України найсильніше відчув потужний вплив «тяжіння» європейських економік, що веде до «вимивання» природних та людських ресурсів. І водночас – саме цей макрорегіон може виступати в ролі своєрідного «порталу» для реалізації позитивного ефекту євроінтеграції в масштабах усієї України.

Формулювання локалізованих пріоритетів, мережевим чином вписаних у загальні цілі та візію регіонального розвитку, сприятиме налагодженню продуктивної міжрегіональної та міжмуніципальної співпраці й, зрештою, реалізації цілей Стратегії.